İNSANLIK İDEALİNİN FEDAKÂR HÂDİMİ EŞSİZ KAHRAMAN ATATÜRK, VATAN SANA MİNNETTARDIR.

I. İNÖNÜ

CUMARTESİ 10 KASIM 1945

GÜN

HAFTALIK KÜLTÜR ve AKTÜÂLİTE GAZETESİ

YIL : 1
SAYI : 2
10 Kuruş

BENİM FANİ VÜCUDÜM BİR GÜN TOPRAK OLACAKTIR; FAKAT TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLELEBET PAYİDAR KALACAKTIR.

K. ATATÜRK

NE İRTİCA, NE DE ANARŞİ

Esat Adil MÜSTECAPLIOĞLU

Tarihin akışı içinde ve türlü şartların bir araya gelmesi suretiyle millî bir olgunun asmaya doğru yol almakta bulunan milletimizin günlük büyük meselelerinden biri de *Türkçenin yabancı kelimelerden temizlenmesi* dâvasıdır.

Günlük değerini asla kaybetmemiş olan bu dâvanın, hakikatte en az yüz yıllık ömrü vardır. Selçukların Osmanlılara bıraktıkları miraslardan biri de Arap ve Acem karışığı bir dil ve bir de kalıp ve mazmun budalası bir edebiyattı. Osmanlı derebeyliğinin mümessilleri, zadegân artıkları ve kapıkulları bu dil ve edebiyat terekesinin başına üşüşerek yüzlerce yıl onunla geçinmeğe çalıştılar.

Öte yandan, asıl halk kütleleri ve bu kütlelerin hakikî mümessilleri kendilerini köleleştiren saraya karşı olduğu kadar, saray uşaklarının diline ve edebiyatına da karşı koymanın yollarını aradılar. Halk dili ile halk edebiyatı; halk mukavemetinin yanı sıra yaşamakta, gelişmekte devam edegeldi.

Türk milletinin, şarka karşı garp üstünlüğünü sezmiye başladığı sıralarda, terkipli, süslü, yapmacık dil ve onun meydana getirdiği edebiyat da kendini tutan zümre ile birlikte sarsılmıya başladı. Adım adım, kademe kademe yükselen, artan, ilerliyen bu hareket bir yandan bizi şarktan uzaklaştırıp garba yaklaştırırken, öte yandan da demokrasinin ilk pırıltılariyle memleketimizi aydınlatmaya çalışıyordu.

Dilde ve edebiyatta sadelik, adını taşıyan bu hareket, Türk demokrasisinde bir başlangıç, halka değer vermeye, ona yaklaşmaya doğru atılmış bir adımdı.

Şair NEDİM'de, ŞEYH GALİP'de duraklaya, duraklaya yürüyen bu hareket siyasî cereyanların da yardımiyle Tanzimatın peşinden birdenbire dalbudak salıverdi. Her bakımdan büyük bir ihtilâl adamı olan AHMET VEFİK PAŞA dilde sadelik dâvasını bir bayrak gibi tek başına taşımaya ve dalgalandırmaya çalıştı. O büyük adam Bursa, Balıkesir, Kütahya vilâyetlerindeki aşiretler arasında geçirdiği uzun ve mücadeleli hayat içinde, bugün bütün dilcilerin gizli gizli karıştırıp kendi icadları gibi ortaya attıkları halis, yerli malı LEHÇE'İ OSMANÎ yi meydana getirdi. Bu eserde, Türk milletinin köy köy, şehir şehir tedavül eden öz Türkçe kelimeleri devşirilmişti.

Ahmet Vefik Paşa UYDURMASYONCU değildi. Halk dilindeki kelimeleri derlerken bir FİLOLOĞ gibi davranmıştı. Bu büyük adamın açtığı çığır, Edebiyatı Cedide ve Fecriati irticalarına karşı koyarak Genç Kalemler ve Millî Edebiyat cereyanlarına da kaynaklık etti.

Meşrutiyet demokrasisinde Türkçülük cereyanı millî sınırları aşmasaydı, Turancılık gibi faşist bir ideolojiye sapmamış olsaydı öyle sanıyorum ki, Ahmet Vefik Paşanın büyük bir şuurla ele almış olduğu bir dâva raydan çıkmamış, soysuzlaşmamış olurdu.

Yıllardanberi, kendi köşemden, sıkı bir müşahede altına aldığım, ve fırsat düşdükçe, kendi çapımda kritiğini yapmaya çalıştığım dil meselesinin ana unsurları şunlardan ibarettir:

1) Selçuklar Osmanlılardan, Osmanlı devrinden de bize intikal edegelen zümre, kapukulu dili, yani Arap - Acem - Türk KARMA dili temizlenmeli, yabancı gramerlerin artığı terkiplerle, halkın hâlâ yadırgadığı kelimeler tamamiyle atılmalıdır.

2) Anadolu ve Trakya'da Türk halkları arasında tedavül eden ve millî tekâmülünü az çok tamamlamış olan bütün kelimeler münevverlere, muharrirlere tanıtılmak üzere derlenmeli ve bir YERLİ TÜRKÇE KELİMELER KAMUSU yapılmalıdır.

3) Bir yandan, Arap ve Acem kisvesi taşıyan kelimelerin atılmasiyle boş kalan yer doldurulmalı, öte yandan ilim ve tekniğin gelişmesinden doğan zaruretler karşılanmalıdır.

Bu sonuncu mesele, büyük bir ifrata ve uydurmasyonculuğa dayanan bugünkü dil politikasiyle asla çözülüp, başarılamaz. Bugünkü ileri tekniğin ve ilim hareketlerinin ortaya koyduğu zaruretleri, bu zaruretlerin asla mevcut olmadığı, devirlerin lehcelerinde aramak, yani ırk köküne gitmek UYDURMASYOCULUĞUN başlıca sebebidir.

Meselâ ATOM kelimesini ele alalım : Bu yabancı kelimeye karşılık aramak için ne ırk köküne, ne de millî köke baş vurmanın mânası yoktur. Bnuu her millet gibi biz de olduğu gibi almaya mecburuz. Nası ki, otomobil, kamyon, lâstik karburatör gibi kelimeleri aldıksa. İçine düşdüğümüz ikinci mânasızlık şudur : Millî köke mal olmuş, halk tarafından tamamiyle benimsenmiş, Türk gramerine tamamiyle ayak uydurmuş başkaca karşılığı da bulunmayan eski Osmanlıcada ki halk kelimelerini değiştirip ırkçı bir zihniyetle Uygurca'dan Çagataycadan KAZGAN, YAZGAN gibi kelimeler idhal etmek veya ÖZET gibi kelimeler uydurmaktır. Bay veya bayan tâbirleri bile o kadar mecburiyetlere rağmen bir türlü halkın iç ve samimi hayatında yer tutamamıştır.

İçine düştüğümüz üçüncü mânasızlık şudur : Bir yandan yabancıdır diye az çok halk tarafından benimsenmiş olan Hesap gibi, Hendese gibi, kelimeleri atarken onların yerine yine birer yabancı kelime getirdiğimizin hiç farkında değilmişiz gibi davranıyoruz. Sanki Aritmetik Geometri tâbirleri Türkçeymiş ve halkça bilinir, tanınır kelimelermiş gibi göstermeye çalışıyoruz.

Nihayet içine düştüğümüz dördüncü mânasızlık da şudur : Bir yandan IRKÇI, öte yandan GARPÇI ve her iki bakımdan YABANCI, aynı zamanda MÜFRİT ve UYDURMASYONCU bu savsak ve şaşkın cereyanlar karşısında korkan, şaşıran ve başları dönen bir çoklarımız da her ne olursa olsun bir muhalif hava tutturmuş olmak için eğriye olduğu kadar doğruya da karşı koymaya çalışıyorlar. Meselâ bu arada değiştirilen ayların adlarını da yadırgar görünüyorlar. Hem kelime, hem tâbir bakımından tamamiyle millî kökten gelen, halk arasında zaten mütedavil olan, Ocak, Kasım, Aralık, Ekim gibi ve daha buna benzer münevverlerimizin yeni yeni tanımıya, öğrenmiye başladıkları yerli kelimelere de husumet gösteriliyor.

Gürülüyor ki, aslında son derece basit ve kendi tabiî akışı içinde gelişip, olgunlaşmaya esasen mecbur olan bu dil meselesi, politik bir dâva olarak kaldıkça bir çoklarımız için bir geçim, bir şöhret vesilesi oldukça hiç bir zaman çözülüp düzenlenemiyecektir.

Biz, dil meselesinde ne mürteci, ne de anarşistiz. Uzun yıllardanberi sürüp giden, birbiriyle boğuşup duran, halkı münevverden; evi, sokağı, mektepten; çocuğu babadan ayıran; kanunda, ilimde, teknikte kararsızlıklara yol açan; hepimizi hem şarktan, garptan edecek olan; mazimizi, görenek ve geleneklerimizi altüst eden, bir yandan irticaa, bir yandan anarşiye sürüklenen bu mes'elenin daha fazla soysuzlaşmasına göz yumulmasa ve iş politikanın elinden kurtarılıp, ilim ve aklıselimin ışığı altına konabilse..

Sanırım ki, icabı düşünülmüş ve yerine getirilmiş olur!..

ISTİKLÂL SAVAŞI DESTANINDAN :

ATATÜRK

Kocatepe,
Şayak kalpaklı nöbetçi
Gözetleme yerinde
Duruyordu
Birdenbire onu gördü
Paşalar onun arkasındaydılar
O saati sordu
Paşalar üç dediler
Sarışın bir kurda benziyordu
Ve mavi gözleri çakmak çakmaktı
Sanki bıraksalar
Yürüdü uçurumun başına kadar
Eğilip durdu.
Uzun, inee bacakları üzerinde [yaylanarak
Geceden kayan bir yıldız gibi akarak
Kocatepeden
Afyon ovasına atlıyacaktı.

Nazım HİKMET

Atatürk, bu memlekette Tanzimatta doğup emeklemeğe başlayan, harplerle sendeleyen, Abdülhamit istibdadile boğulmak istenen, meşrutiyetle kendini gömdürmemeğe çalışmış bir ileri hareketin kat'i, son ve en büyük sözüdür.

Atatürk, Anadoluda emperyalism sürülerini bozgundan bozguna uğratmış bir hâlk ordusunun dâhi kumandanı,

Atatürk hilâfet, tekke medrese izbelerinde çöreklenmiş irticaı yerin dibine gömen köklü bir inkilapçılığın önüne geçilmez enerjisi,

Atatürk millî politikamızı sulh ve insanlık prensipleri üzerinde kurmuş bir siyaset herkülü,

Atatürk kültürümüze Humanisma istikametini vermiş kuvvetli tarih şuuruna malik bir önsezi sahibi, bizim bütün sosyal dilek ve tarihî ihtiyaçlarımızın muhassalasıdır,

Atatürk kuvvetini halktan ve tarihten alarak 15 yıl içinde öyle kesin hamleler yaptı, öyle büyük meseleler başardıki bu büyük inkılap kartalının hayatında bütün dâhilerin hayatında olduğu gibi, bir taraftan şahikâlar öbür taraftan uçurumlar uzanır. O, bu baş döndürücüm e s a f e - rin üzerinde yükselmektedir.

Atatürk'ün halkçı ve inkılapçı yolundan yürümekte devam edelim, onun anayasasını olduğu gibi tatbik edelim, en ileri ve en medenî millet olmak için bu yeter bize..

Ölümünün ardından geçen her yıl Atatürkü biraz daha büyütüyor. O, ölümünün yedinci yıl dönümünde hürriyet ve demokrasinin şanlı sembolü olarak yurdumuzu aydınlatmaktadır. GÜN

ESKİYEN YENİLER

VAKTİLE DÜNYA GÖRÜŞ FARKLARINI BİR TARAFA ATARAK ESKİLERE KARŞI BİRLEŞMİŞ OLANLARDA BUGÜN ARTIK AYNİ BİRLİĞİ GÖREMEMEKTEYİZ.

Hasan TANRIKUT

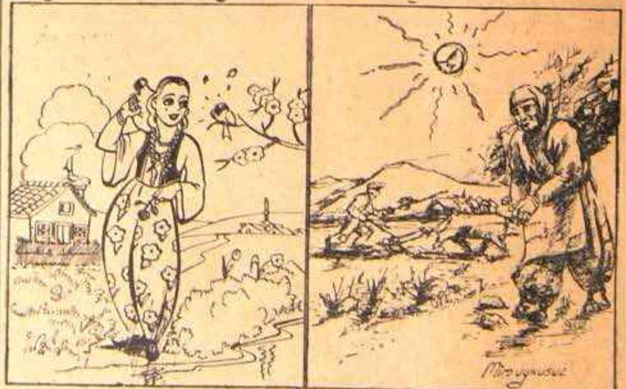
Dört beş yıl önce, aralarındaki dünya görüşü farklarını bir tarafa atarak "eskilere„ karşı birleşen gençlerin gayesi yeni bir sanatın yaratılmasıydı. Bu gaye, ileri ve geri dünya görüşlerine bağlı olan sanatkârların yıkıcılık, eskiye karşı reaksiyon alanlarında birleşmelerinden doğuyordu. Zaman gelip te yıkıcılıktan, yapıcılığa geçmek zoru baş gösterince genç sanatkârlar arasındaki kesin metot farkı ortaya çıktı. Ayrıldılar. Ayrı gruplar halinde ayrı dergilerde toplandılar. Asıl mücadele o zaman başladı. Aktüel dünya olaylarının harp yılları içinde, fertler üzerinde artan baskısı başta estetik gaye güden grubu estetiği ikinci pilânı atmağa mecbur etti. Metod ve dünya görüşü farkları ön pilânda yer alınca estetik münakaşanın yerini sosyal polemik tuttu. Böylece dünyanın her tarafında olduğu gibi memleketimizde de iki zıt kutbun sanat ve fikir mücadelesi hüküm sürdü.

Estetik yönden değer taşıdıklarına inandıklarımızın bir çoğu insanoğlunun altı yıl süren korkunç buhran devresinde, mübarek gönüllerinin şahsî intibalarını söylemekte devam ettikleri için müstarip kitlelerin nazarında sıfıra müncer oldular. Artistik yaradılışları daha zayıf olmakla beraber halkın sesi olmayı bilmiş olan birçok kimse de ön plânda yer aldı.

Hemen şunu söylemek isteriz ki, estetiğe sadık kalabilmeyi sosyal olaylara ve insanoğlunun korkunç macerasına lâkayt olmakla mümkün sananlar çok yanlış ve çok eski bir temayülün kurbanı olmuşlardır. Onlar asırlık itiyatların bağı içinde okadar yerleştiler ki oradan bir adım ayrılınca değerlerinin sıfıra müsavi hale geleceği vehimine kapıldılar. İnsansız tabiatın ve cemiyetsiz insanın sanatını yapanlar şehrin, köyün ve kendi başına kaldığı vakit de cemiyet olmakta devam eden "sosyal şahsiyet„ in ne büyük bir ilham kaynağı olduğu gerçeğine akıl erdirmek cehdini yani asırlık itiyatlardan kurtulmak ihtirasını tadamadılar. Hazır bulunan bir sanat ananesine baâlanıp kalmak kolaydır fakat hergün biraz daha ilerliyerek kurulmakta olan yeni dünya sanatının kuruluş zorluklarına katılmak güçtür ! Sonsuz bir aşk, sonsuz bir cehit ve yaratma gücü ister.

Her sanat cereyanının iki ucu, başı ve sonu — son, evvelkilerin bütün tecrübesini hamil olarak — zayıf, ortası zirve şahsiyetlerle doludur. Bugünkü Yunusçu, Bodlerci v.s. sanatkârlar uzun bir sanat ananesinin sonu, realist sanatkârlar ise yeni bir ananenin başlangıcıdırlar. İçlerinde dâhi'ye raslanmaması bundandır. Birinciler üstadlarını vermiş bir geleneğe bağlı ve bu geleneğin varisleri oldukları için belki estetik ve form bakımından daha kuvvetlidirler. Ancak onlar istikbalsizdirler [illegible] bir cereyanın döküntüleridirler. İkincilerinse geniş bir istikbali var, yeni bir cereyanın temelleri, müjdecileri olup bizi sonsuz hayatiyetlerile cezbediyorlar.

Dört yıl önce tanzimatçı, Servetifününcu ve Hececilere karşı birleşenler daha mütekâmil bir sanat istiyorlardı. Bu müşterek nokta onları topladı. Aynı nokta onları bugün ayırmış bulunuyor. Anlaşılmıştır ki bir sınıf edebiyatı vardır. Yenilerin, eskilerden en büyük farkı bu şuurlu anlayışta görünür. Tanzimatçı, v.s lerin şuuruna ulaşmamış oldukları cihet budur. Böylece eskilere karşı realistlerle bir aralık birleşen Yunusçu ve Bodlerciler bir sınıfa mensup oldukları gerçeğinin şuuruna ulaştıkları anda kendilerini realistlerden uzak ve form, estetik bakımından olmasa bile muhteva bakımından tanzimatçı, servetifünuncu ve Hececilere yakın duydular. Artık onlara "eski yeniler„ diyebilirtz.

KÖY VE KÖYLÜ BAHSİNDE

Şairin bize anlattığı...

hayatın bize tanıttığı...

KÜLTÜR HAREKETLERİ ve OLAYLAR

R. ROLLAD' DAN TERCÜMELER: Ölmez Eserler yayınevi büyük realist romancı Romen Rolland'ın Jan Christophe'unu dilimize çevirme işini üzerine almış ve eserin ilk üç cildini yayınlamıştır. Romen Rolland gibi büyük bir realist'in şaheserlerini akumakla realism ve hâlkçı sanat alanında kulak dolgunluğu ile iktifa ederek ekmek, taprak, açlık, hapishane... kliselerini gelişigüzel ve belki de sırf moda olmuştur diye kullanıp duran bir çok genç sanatkârlar bu, nisbeten geniş ve evrensel sanat cereyanının çok temelli kültür, derin bir ilmî bilgi istediğini anlamaya başlıyacaklardır. Sosyalist olmak dile kolay. Bu işin bütün felsefî ekonomik ve politik literatürünü kazanmadıkça satıhta kalmaktan yani işin ukalâsı olmaktan kurtulmak mümkün değildir.

AHLÂKSIZLIKTAN ŞİKÂYET: Ahlâksızlıktan şikâyetçi olanlar kimlerdir? Burjuva ahlâkının yıkılışı sıkıntısı kendini pek tabiî olarak gene Burjuvalarda gösteriyor. Birbirine kopmaz bağlarla bağlanmış bulunan din ve burjuvazi feryad ediyorlar: Ahlâk buhranı var! Hayır baylar, ahlâk buhranı yok. Zenginler ahlâkının, mistik ahlâkın yıkılış buhranları, halkçı ahlâkın doğum sancıları içinde kıvranan bir dünya var... Feryad, «ahlâksızlık var!» Feryadı yüz yıllardan beri kökleşe, kökleşe hüküm süren sosyal egoizmin yerinden koparılışı feryadıdır. Evvelâ kendilerini düşünenler bu intikal devrinin kendileri için ne demek olduğunu anlamışlardır; halkı düşünen ve sadece onun hayrına ömür tüketenler de öyle...

H. T.

İDEAL TİYATRO BİNASI:

Yazımda siziere gördüğüm hoş bir rüyayı nakledeceğim.

Şu atom asrında, gaz kokan odamın bir köşesinde uyuya kalmışım...

Rüyamda ben "belediye reisi„ olmuşum. Ne beis var, bir zevk sahte olmuş, elverirki hakikî zan olsun.

[illegible] güzel İstanbulumu- [illegible] tekniki [illegible] za ideal bir tiyatro binası yaptırmak oldu. Evet o salaş, köhne şehir tiyatrosu yerine yepyeni bir bina.

İlk olarak sanatkârlar "İstanbulun zaptının 500 cü yılı„ adlı telif bir eseri temsil ettiler. Bu gece tiyatro mevsiminin en canlı, en şanlı gecesi oldu. Bu zafer meşâlesi Türk sanatkârlarının yaratıcı kabiliyetlerini bir daha gösterdi. Bu sebeple muvaffakiyetle payları olan değerli sanatkârlara lâyik ideal bir şehir tiyatrosu kazan dırdığımdan sevinç içinde idim...

Gazetelerin bir kısmı lehimde bir kısmı da aleyhimde yazdılar...,

Bunların bir kısmı şehrin dahabaşka ihtiyaçları varken diyolardı

— Evet bir şehir yola da, merdivene de, tiyatroya da, hastahanede muhtaçtır. Fakat tiyatroyu bir kültür problemi saydığımız böylebir devirde, şehrimizde tiyatroda zevkini aşılamak hususunda ideal binanın inkâr edilemiyecek bir hizmeti olduğunu anlattım. İlâve olarakta sanatkâr teşvik ve güzele karşı son derece hassastır dedim. İdeal tiyatro her şeyden evvel İstanbulun, insanlığın malı olacaktır. Bir insan nasıl kendi malını, değerini, onun neye yaradığını bilirse, İstanbul da ideal tiyatroyu benimsemelidir.

Ne çareki bu zevklerim uzun sürmedi. Çünkü heyecanla uyandım

Artık hakikat tezâhür etmişti Fakat ben hâlâ o hayallerin tesiri altında idim. Düşünceler kafama bir sel gibi hücum ediyordu. Dahi ATATÜRKÜN şu ölmez sözlerini mırıldandım. [Efendiler, siz hayatınızda mebus olabilirsiniz, vekil olabilirsiniz, Hatta reisi cumhurda olabilirsiniz, fakat hiç bir zaman sanatkâr olamazsınız. Binaonaleyh bu çocukların kıymetini bilelim.

Rüyamın gerçekleşmesi için sanat tanrısına yalvarıyorum:

Biz İstanbullular a [illegible] "İDEAL TİYATRO BİNASI„!

Aziz— FİKRET

YALNIZ ADAM: Geçen yıl şehir tiyatrosunun «can sıkıntısı» adile temsil ettiği dramı roman halinde Türkçemize çevirmiş olan Oktay Aslanapa bu eserile kültürümüze büyük bir hizmet etmiş sayılabilir.

Tanınmış Rus hikâyecisi Anton çehof bu kitabında insan varlığının felsefî bir tahlilini yapmıştır.

NOTLAR:

UNUTULANLAR

Bir zamanlar bir Filorinalı Nâzım vardı, ne de çabuk unutuldu? Üzülmiye değmez, sanatın çilesi değil bu! Yalnız onun gibi yaratma güçleri kısır ve sanat hevesleri özenti olanlar unutulmuyor; başlarında defne dalından bir taçla yaldızlı kadife koltuklarda haşmetle oturan ve adları efsaneleşenler de unutuluyor. Buna karşılık, devirleri için üçüncü beşinci derece bir değer olduklarında karar kılınanlar niçin hâlâ dudaklarımızda?...

Merak edilecek bir şey yok: sanatkârın bulunduğu kitle ile bağını kaybetmemesi ve ayaklarını toprağa metanetle basması gerekiyor. Bu, dün, sanatkârın büyüklük ve ölmezlik sebebi için yapılan izahlardan ancak bir tanesiydi; bugün tek ve biricik izah tarzı olmuştur.

Sanatkâr için en büyük kusur köksüz olmaktır.

Yarın, bir sanat müzesinde; hiçbir ziyaretçi, Marinetti'nin resimleri önünde heyecan ve hayranlık duymıyacaktır. Eğer birkaç dakikasını harcıyan biri çıkarsa, bu, haz değil tecessüs zoruyladır. Çürüyen sınıfların, çöken sosyal değerlerin sanatını yapanlar bir daha hatırlanmamak üzere unutuluyor.

Malraux'nun bahsettiği taştan heykelin oyuk gözlerine, eğer bu, köksüz sanatkârların bıraktıkları bir kadavra ise; yarının hiçbir nesli nur dolduramıyacaktır. Küçük bir elit tabakasının veya sosyal platformunu kaybetmiş soysuzların kaprislerini ve acaip şeylere karşı meyillerini teşvik eden sanatkârlar, bir ân için büyük kitleler karşısına çıkmış olsalar bile, gittikçe itibarlarını kaybetmektedirler.

Onun içindir ki, "Süleyman efendinin nasırı„ ile birlekte "rakı şişesinde balık olsam„ bugün artık iflas etmiş bir estetik kalıbının muhtevalarıdır.

Hüsamettin BOZOK

Özür Dileriz

GÜN'ün ilk sayısının çıkışında bir gün gecikme oldu, bazı yazılarda da mürettip hatasına rastladık. Kusur ve eksiklerimizin farkındayız. Bu sebeple her yeni sayı daima ileriye doğru atılmış yeni bir adım olacaktır. "Gün„ ü okuyucularımız kendilerinden saymalı, gelişmesine yayılmasına çalışmalıdırlar.

Eksik ve kusurlarımız için özür dileriz.

Haftanın Hicvi

İlmi Araştırmalar

Doğan RUŞENAY

Tasvir-i- şerif'te bir kelebek gözlük, vatanına ihanet etmiş bir ateş maşası, bir demir elli şövalye, ve bir yığın ölülerin diriltilmesi konusu üzerinde ilmi araştırmalar yaparken görünüyorlar. İncelemelerini derinleştirerek bir ellerinde "yirminci yüzyılın Mit'i„ öbür ellerinde "Irklar üzerine deneme„ olduğu halde gece gündüz çalışmaktadırlar. Bu, tamamile ilmî baştan başa ahlâkî ve boydan boya demokratik çalışmaların ilk hedefi son nefesini vermiş ölüyü en geç bir yıl içinde hayata iade etmektir. İkinci hedef uzak mesafelerden, meselâ İstanbul ile Nurenberk arasındakini kadar bir mesafeden vasıtasız bir şekilde telepati tesirlerini mümkün kılmak üzere Hegel'in "evrensel ruh„ unu ilmi bir kanun içinde "determine„ etmektir, Üçüncü hedef Madrit, Arjantin gibi bölgeler arasında mistik ve esirî hava yollarından faydalanarak "mubadele-i-ervahı imkân alanına koyacak aleti icat etmektir. Henüz resimi bir rapor yayınlanmamış olmakla beraber ölüleri diriltmek üzerinde çalışmalar tefessühe başlamış olan cesedin dehşetli kokusu karşısında ölü nokta'ya gelmiştir. Bunun üzerine taze ölülere ihtiyaçı hasıl oldu ve Mayıs 1945 te yerin dibine teşrif eden cesedin kurtarılamayacağı anlaşıldı Ruh çağırmak tecrübelerinin yakında başlıyabileceği haber verilmektedir.

İkinci çalışma konusu olan vasıtasız telepatın determinasyonu, heyete bir ordinariyüs Profesörün katılması üzerine bir aralık masalar yürütülmüş "ervah'ı habise„ nin davetine muvaffak olunmuş ise de sonradan, anlaşılmaz sebepler yüzünden akim kalmıştır. Çalışmalar bu noktada durdurularak hemen "akametin sebepleri„ hakkında gayri resmi bir rapor yayınlanmıştır:

"Laboratuvarımızda, Fransanın kendisine ihanet etmiş olduğu ateş maşasının iştirakile Mayıs 1945 günü başlıyan ilmî araştırmalar başarılı bir yolda devam ederken Filistine gitmek üzere boğazdan geçen vapurun taşıdığı 1000 Yahudinin korkunç vasıtasız telepatilerine maruz kalarak icad ve imal ettiğimiz alet berhava olmuştur. Memleketimizde ilmî araştırmaları teşvik eden sayın hükûmetimizin uzun ve yorucu çalışmaların semerelerini bir anda yok eden bu çeşit geçişlere mani olmasını rica ederiz. Aksi halde çalışmalarımıza son vereceğimizi kendisine gayrı resmi olarak bildiririz' İmzalar: Kelebek, ateş maşası, demirelli Şovalye, yeğen.

Üçüncü hedef esiri hava yollarında uçup göze görünmeden İspanya ve Arjantine gidebilecek hava sefinelerini vücude getirmekti' Telepatile "mübadele-i-ervah'a imkân hasıl olacaktır. Esiri hava yollarının inşasiylede "mubadelei-i-ecsad„ tahakkuk edecektir.

Dünya hadiselerinin tazyiki karşısında büzüle büzüle bir binaya sığmak mecburiyetine düşen, hayat sahası„ bu suretle adı geçen Tasvir-i-Şerifte mistikleşmiş romantikleşmiş dinileşmiş yani hezeyan, hayal, fantazi haline gelmiştir.

Mistik konular üzerindeki bu ilmi araştırmalarında heyete başarılar dileriz.

Oğlumun Destanı

Biirer kara yel gibi esip,
Brer kara bulut gibi gelip geçtiler
Durdurmak istiyenler
Tarihin akışını...
O ki, hâlâ
Erimiş çelik gibi akmatadır
Kölelerin kurduğu Çin setlerini
Yine köleler yıkmadadır.
Ve perde perde yükselmededir
şarkılar:
Gayri ne "ferman padişahın„
Ne de "dağlar bizimdir„
Külleri savrulup gitme de fermanların,
Ve dağların yamaçları artık,
Üzüm salkımlarıyla yüklü
Erguvan ağaçlarıyle süslüdür.

Ahmet FEDAİ

HALK ve SANAT

Haşmet AKAL

Bence sanatı şu cümlelerle kısaca tarif etmek mümkündür. (Halkın iç ve dış hayatını gene halkın idrakine en uygun "şekil„ de tesbit etmek.)

Bundan iki netice çıkar:

1 — Sanat eseri bütün cemiyetin faydasını ön safta düşünen ve onun için içtimaî motifler ihtiva ederek alâkayı çeken bir hitap vasıtasıdır.

Halka göre ekalliyete malolan süslü bir enteriör kıymetli bir pantantif nasıl bilinmeyen şeylerse her gün içinde yaşadığı bir kır manzarası o derece alışılmış binaenaleyh bir şey konuşmaz mahiyetedir. Güzel yeşillikler, çıplak kadınlar veya armut, kabak natürmortları ile halka yeni bir şey verememeyiz. Ve bu vasıtaları kullanmak suretile onların alâkasını çekecek bir iş görmüş olunamaz. Bütün bunlar onların belki iştahasını açar, yahut şehevî duygularını tahrik edebilir, fakat bütün bunlar sanat eserinin gayesi değildir, Fakat siz o kabak natürmortuna kabağı yetiştirip tadını unutanların muhteris bakışlarını ilâve eder, bunu gören herhangi bir (mirasyedi olmamak şartile kendi hayatından, bir safhayı hatırlamaması ve dolayısiyle alâka göstermemesi kabil değildir.

"Büyük kütle„ milleti teşvik eden fert yekûnunun ekseriyeti, yani bizzat millettir.

"Büyük kütle„ işçi, esnaf, muallim, asker, köylüdür. Bunun içindir ki (sanat eseri) milleti teşkil eden fert ekseriyetinin ahlâk, an'ane karekter ve iş hayatını tespit eden manzaraları ihtiva ettiği nispette (milli) [illegible] lâyıktır.

Bunun bir neticesi olarak halk sanat inkişafının imkânı da temin olunmuş olur.

2 — Hâlkın idrakini tatmin eder mahiyette bir ifade şekline lüzum görmüştük. Bu cümle aynı zamanda devrin bütün teknik bilgilerini en mükemmel bir tarzda kullanmak mânasını da taşır. Meselâ kiliseye yâni kilisede ibadet eden halka hitap eden primitif resim rönesansta tekâmül etti ve plan perspektif anlayışları yeni bilgilerle yükseldi.

İsayı oraya hıristiyan yeni bir safhaya giren ve daha müşahhas bir teknikle tesbit edilen Rönesans san'atını yadırgamadı.

Süleymaniye bütün teknik mükemmeliyetile halk san'atıdır "Halk sanatıdır. Çünkü halkan çıkmıştır, ve 17 inci asır Türk halkının ibadetini yapması, toplaması için en mükemmel kubbeleri en güzel sutunları tanzim etmiştir. Bu sebeptendirki (halk sanatı) (yüksek sanat) gibi bir tasnif lüzumsuzdur.

Çünkü büyük san'at zaten halk san'atıdır ve san'at eserinin en hakiki kıymet ölçüsü içtimai tekâmüle ayak uydurmasile ölçülür.

Hâlk sanattan anlamaz diyorlar: "Bal gibi anlar yeterki sen onun için konuş onun san'atını yap„

Ressam Nurullah Berk İtalyada başından geçen şöyle bir vak'a anlattı:

"Bir gün garda tren bekliyormuş, elindeki kutudan Nurullah Berk'in ressam olduğunu anlıyan iki kadın yanına gelmişler, ve İtalyan resminin ilk kaynaklarından itibaren bütün tekâmülü hakkında selâhiyetle konuşmuşlar, ayrılırken Nurulah Berk sormuş:

— Siz ressam, yahut Üniversite talebesi, hoca filan mısınız?

Kadınlar cevap vermiş ve:

— Hayır, demişler, biz çamaşırhanede işçiyiz.

Onlar Kimlerin — Mümessilidirler?

Londra'nın Albert Holl'ünde faşizm aleyhtarı dünya gençlik birliği "dostluk ve barış dünyası„ için büyük bir toplantı halindedir. Bu tolantıya Türk gençliği namına bazı murahhasların gönderildiğini öğrendik. Bu murahhasları kimler seçmiştir? Türkiyedeki hangi gençlik teşkilâtını temsil etmektedirler? Biz, milletlerarası bir birliğe dahil bulunan teşkilâtlı bir gençliğin mevcudiyetini ilk defa işitiyoruz! Üniversite talebesinin bile kendi kendini serbestçe teşkilâtlandırma hakkından mahrum olduğu şu sıra, bütün türkiye gençliğini temsil iddiasile Londra'ya gönderilenlerin hangi vekâlete mensup olduklarını da öğrenmek istiyoruz. Türkiycye dönüşlerinde temsil etikleri Türkiye gençlik teşkilâtının bir kongresini toplayıp mesaileri hakkında izahat vermeleri için her halde uzun yılar beklememiz icabedecektir!..

NESİR

BALIK

Sahilden bir adım içeride taşlara atılmış bir balık durmadan çırpınıyor, kendini yerden yere vuruyor.

Galsamalarının değdiği taş parçaları kan damlacıklarından benek, benek.. Ben, balıkçı, bir de koltuğunun altında bir yığın gazete tutan tenbel müvezzi seyrediyoruz bu şahane ölümü!..

Balığın [illegible] fırlamış ağzı açılmış, derin, derin içini çekiyor, ölüm onu yerden yere vuruyordu.

Balık bağırmadan, karşı koymadan, kendini kıskıvrak saran ölümün pençesinde..

Başım döndü, içimde bir isyan şahlandı. Kollarım kendiliğinden yerde kıvranan balığa uzandı. Onu gene hayatın içine atmak istedim.

Balığı tuttuğum sırada toprak yüzlü, yalınayak ihtiyar balıkçı koluma yapıştı; gözlerimin içine gözlerini dikti ve sert bir sesle:

— Bırak! dedi, keyf için avlanmıyoruz.

İzmir — İsmet KÜLTÜR

- Editörlere -

Basdırdığınız kitapların intişarını h a b e r verebilmemiz için bire nüshasını » POSTA KUTUSU: 792 İSTANBUL » Adresine gönderiniz.

Kıymetli ressam hikâyesinin nihayetinde şöyle bir mütalâa da bulunmuştur:

"İtalyada halka resim kültürü veriliyor.„

Bence mesele başkadır. Resim öğretilmez âlaka gördüğü taktirde alâkadarlar tarafından benimsenir, hazmedilir.

Bunun nasıl mümkün olacağını da yukarda araştırmıştık.

"Halk için halkın faydasına hitap etmek„ bütün mesele bundan ibarettir.

Çamaşırcı kızların sanata olan sevgi ve alâkası ancak İtatyan resminin ilk doğuşundan itibaren halkın ananevi, dinî ve ahlâki hayatına tercüman oluşu ile izah edilebilir.

HİKÂYE

"AŞKA DAİR,,

Sait Faik ABASIYANIK

Ne ayıp şey! Ne kötü başlık! Ne çirkin bir hikâye ismi.

Ben de böyle düşünüyorum. Hadi bırakalım bir tarafa dünyayı; dünyanın halini. Türk toprağı içinde sevişmek... Hadi sevişmeği de bırakalım bir yana; bir dereceye kadar onu da yarı aç insanlar içinde var sanalım. Amma neden mevzu diye seçelim. Ne ayıp şey!

Ayıp olduğunu biliyorum. Dindar birisi " günah bu zamanda!„ bile der. Hem ayıp hem günah doğrusu!

Doğrusu bu! Doğrusu bu amma, elimde değilse... Bir başkasiyle yalnızlığı bölüşmeyi canım çekiyorsa.. Yine hakkım yok, yine ayıp,. Allah belâmı versin! Aşka dair söz açarsam. Hikâyemin başına "Kıravata dair„ de diyebilirim.

Aşka dair söylenen sözler kafamdan geçiyor. Zaman z a m a n ben de bir şeylere benzetmeğe çalışıyorum. Bir tiren düşündüm. İki kişilik bir kompartıman, üst kattaki yolcu hangi istasyanda binecek; umurumda mı? Ovaları, karlı dağları, akar suları, kayaları, çölü, ovayı, küçük şehri, tirene bakan o gözleri, yolculara ayıp işaretler yapan ç o b a n çocuklarını geçtik.. Gözümüze kırların, ağaçsuların, küçük kulübelerin, öküzlerin, çoban çocuklarının, kiminin sükûnu, kiminin çağıldayışı, kiminin pençeresinin ışığı, kiminin hüzünü, kiminin h a y r e t i, kızgınlığı çöktü. Bir şeyler söylememiz lâzım, içimizden güzel şeyler geçiyor. Söylemeliyiz, işte yolcu da bindi. Konuşmağa başlamalıyız.

Beğenmedim. A ş k ı seyahata, sevgiliyi iki yolcuya benzetmek de ne halt karıştırmak oluyor.?

Ekmek, yemiş, su, tuz,.. Say sayabildiğin kadar k o r k u, gece, gündüz, yaz, kış, uyku, döşek de, söyle...

Ben aşka dair konuşmamalıyım. Yalnızlık koyuma taş düşmeli.

Bir akşam üstü, insanoğulları şehrin bütün nakil vasıtalarını seferber etmişti. Taksi, tıramvay, otomobil, araba, hususî otomobil bir kısmına, kimine de parke, arnavut kaldırımı, asfalt düşüyordu. Piyaugo buya ! İnsan oğullarının bir kısmı için yol da bir nakil vasıtasıdır. Ayaklarımıza da tekerlek, eski biçimde birer tekerlek diyebiliriz. Ne farkı var asfaltla hususî otomobilin; tönelle parke taşının; arnavut kaldırımıyle tıramvayın?

Tıramvaya binmekdense yüksek kaldırımı tırmanmak üzere, dört arkadaş işten çıkmıştık. Şendik, gürültücü idik, cebimizde üç, dört lira vardı, şehrin ışığına koşuyordük. Vay anasını, ! dünyada ne güzel kızlar vardı. Bir dakika göz göze gelir; dünyaya rengini değiştirirdik. Olur mu olurdu.

Kaç akşamlar böyle içimizde atik bacaklı bir kızla tanışıvermek, dost oluvermek yalanı geçti. Bana nasip olmadı bu yalan! Amma olana oldu. Hattâ içimizden ikisine birden bu piyango düştü. Onların başından geçti, bu aşka dair hikâyeleri bana nakletmek düştü. Benim başıma gelmiş değil.

Arkadaşlarimdan birinin güzel gözleri vardı, üst dudağında sarı bir bıyık pırıl pırıl parlardı, saçlarında bir kestane, kumral, koyu kırmızı dumanlı bir ışık yanar dönerdi. En kötü elbiselerin hastalıklı, zayıf vücuduna bir oturuşu vardı... Bunlar vardı, yalan değil. Kızların onu seçmeğe hakkı vardı.

Kıza gelince: kolları, bacakları bayağı adaleliydi. Yalnız bir teni vardı. Kafasını bir sallayış sallardı. Belini; mübalâğasız, gösterişsiz yürürken tabiî bir büküş bükerdi.. Kaşını, bir tanesi bir az yukarıya kalkık kaşını ötekisile bir, birleştirir, birleştirirdi.. Hepimiz aşka dairdik. Onu görür görmez hepimiz aşka dairdik. Yolumuz üstüne her akşam çıkardı. Suratımıza bile bakmazdı. Bana öyle gelirdi. O sarı bıyıklı arkadaşımla bir arada bakışırlarmış bilmem ki.. Ben bu bakışı yakalasam kendime sanır, bir iki akşam yatağımda uyumadan evvel tatlı, tatlı kaşınır, hülya kurardım. Yazık ki kızların o arkadaşımıza baktığının farkında bile değilim. Günün birinde olan oldu. Bu işte hepimizin içine bir acı yapıştı. Yanmayan da yandı. Güzel arkadaşımızla tatlı kız seviştiler. Bize evvelâ lâkaydı, sonra hüsran, sonra başka bir takım hisler yapıştı...

Arkadaşımızla insanoğlu'nun güzel günlerinin geleceğini konuşurduk. İnsanoğlu'nnn bugünkü halinden söz açardık.. Aşktan bahseder olduk.

Güzel arkadaşımız çirkinliğimize, halimize acıdı mı nedir ? Onu bize takdim etti. Bir müsabakaya da giriştik. Şairimiz şiirini okudu. Birimiz iyi dünyalardan, dünya görüşünden dem vurduk. Ban aşka dairdim. Derdim ki :

— Hepimiz seni sevdik. Hepimiz aşka dairdik. Sen onu seçtin hakkın, Arkadaşım bu ara kızarırdı. Ben devam ederek:

— Senin hakkındır, kadın seçecektir.

Genç kız cevap verdi:

— O hayvanlar da öyle derdi. En kuvvetlisini, ama ben en kuvvetsizini seçtim.

Bir tanemiz - güzelliğin kuvveti, diye bir lâkırdı atardı. Bir diğerimiz - boksor kuvvetine benzemez, diye ötekinin cümlesini tamamlardı. Gülüşürdük.

Birimiz müstesna, üçümüz işçi sınıfıydık. Kafa işçisi diyelim de kol işçisinden ayrılalım. Çünki aramızdaki bize biralar ikram eden, paralı, zeki, şöhretli arkadaşımızın mevcudiyetinin manası kalmayacak sonra.

Dostlarım uzatmıyalım hikâyeyi. Bitirelim şu aşka dair'i. Aramızdaki apartman, şöhret, para sahibi bu kuvvetli işçi kızını hem bizden, hem güzel arkadaşımızdan cayırdı aldı.

Cüzel arkadaşımız Heybeli Sanatoryomunda dört ay yattı. İyileşti maşallah; zar, zor işe geliyor hani insan hikâye yazarken orada öldü de diyebilir. Ben diyemem, sevmem insan öldürmeyi.

Biz zengin arkadaşımızı feda etmeğe mecbur kaldık. Hani cesaret gösterip te yaptıklarını ayıpladık. Namussuz eri dedik sanmayın. Hayır ! O bizim yanımıza gelmeğe bir müddettir çekiniyor yaptığı mühim şey değil ki. Her zaman olağan şey. Kızla beş ay beraber yaşadılar, sonra onlar da ayrıldılar.

Siz bilir misiniz Beyoğlundaki "Şelâle Saz.. ını ? Bir acayip yerdir. Bir akşam yolumuz düşse oraya giderseniz "Üsküdarlı Sevim„ diye sorun. Size gösterirler. O akşam orada yoksa, size melez bir Arap karısını işaret ederler; ona sorarsınız, Ben biliyorum onun size söyliyeceğini: — Sevim mi? Ha! O bu akşam "komple„ dir, der.

HAYATIN İÇİNDEN

Devlet Himayesi Ve Sanatkâr

Aziz NESİN

Her devlet kendi propagandasını yapmak için sanatkârın yardımına muhtaç olmuştur. Şarkta ve Garpta sarayların himayelerine, kral ve padişahların sahavetine mazhar olmuş, her mısraı, her cümlesi altınlarla ödenmiş bir çok sanatkârlar tanıyoruz. Fakat bu sanatkârların çoğu, saraya intisaplarından evvel şaheserlerini vermiş bulunuyorlardı. Şahane bir himayeye mazhar olduktan sonra ekseriya alelâde olmaktan ileri geçememişlerdir. Halbuki son asra kadar sanatkâra yapılan himaye, bugünküler gibi, sanatkârı dar bir çerçeve içinde hapsetmek kayıt altına almak demek de değildi. Buna rağmen, resmî bir sanatın cenderesi içine dahi girmedikleri ve yalnız himayesini gördükleri tahtın methiyesini yapmaktan başka bir vazifeleri olmadığı halde, saraya intisaplarından sonra aldıkları atiyeler bahasına verdikleri eserlerin sanat kıymetleri, kuru bir namdan ileri geçememiştir.

Ya hele bugünkü gibi, sanatkârlar ideolojilerin müdafaasında âlet olarak kullanılsalardı, ne Firdevsi şehnamesini yazabilir, ne de, muztarip arkadaşı Beethoven'in dostluğunu feda uğruna saray himayesini kabul eden Goethe adını bugüne ulaştırabilirlerdi.

Sanatkâr, ideolojilerin üstünde, p ropagandanın dışında, resmî himayelerin üniformasından azade kaldıkça, yani sonsuz bir hürriyet hasreti içinde ancak hakikî sanat eserleri verebilir. Yoksa kurulmuş bir saat gibi, mutarrit tiktaklardan, saat başlarında yani resmî tören ve bayramlarda dan dan !... diye ötmekten daha ileriye geçemez. Sanatkâr, yalnız kendisinin olanı söyler, yalnız inandığı fikrin savaşını yapar.

İktidarı elinde bulunduranlar için, sanatkârı memur yapmak gibi bir taltifle, yahut bunun tam tersi bir tehdit siyaseti ile, sanatkârın ağzından iktidar ideolojisini konuşturmak ne kadar suçsa, inandığı bir fikri söylerken sanatkârın ağzını iktidarın eliyle tıkamak ta o kadar suçtur, ayıptır.

Bütün bu sebeplerle, yerin dibine geçen Faşizm ve Nazizm dünyasının üniformalı ve teneke nişanlı sanatkârlarından yarına hiç bir iz kalmıyacaktır.

Bizde de bir sanatkâr himayesi vardır. Bu himaye, sanatkârı memur yapmaktır. Bunun bir çok misallerini gösterebiliriz. Yakup Kadri'yi, Ruşen Eşref'i, Hamdullah Suphi'yi, Fazıl Ahmet'i hatta Yahya Kemal'i bu himaye söndürmüştür. Devirlerini tamamladılar mı diyebiliriz? Ne verdiler ki, devirlerini tamamlamış olsunlar, Meselâ Hamid, sefaret başkâtibi, maslâhatgüzar, sefir, mebus, şu, bu olmuş, fakat şair olamamıştır. Hem de bütün iddialara rağmen şair değildi.

Şüphesiz marifet, hele sanat marifeti iltifata tabidir. Fakat sanatkârı masa başında zincire vurmak, elini evrak imzalamak için kaleme bağlamak, dilini resmî dairelerin kamusuna uydurtmak, iltifat olmasa gerektir.

Sanatkârı himaye lâzımdır, memur yapmak himaye değildir. Lâzım olan himaye, belediyenin ödediği kira ile Hamidi Maçkapalasın bodrumunda oturtmamak, Mahmut Yesari'yi kan kusarak öldürtmemek, Osman Cemal'in karısını kocasının eski elbiselerini satıp geçinmeğe mecbur bırakmamaktır.

Anadolulu pir manifatura tüccarından yahutta Beyoğlulu bir yemişçi, bir birahaneciden o akşam için izinli ise masanıza çağırırsanız, size söyleyeceklerini gene biliyorum :

— Uğrumda verem olup'ölenler oldu. Sen ne diyorsun züppe!

— Akşam hele biraz fazla içmişse bizimle, bizimze konuştuğu günleri hatırlarsa:

— Ne en kuvvetlisini, ne en güzelini...

Sigaradan sararmış elini göğsüüzün yan tarafına vurarak :

Erkeklerin en paralısını..'

Şu dünyada haklı olmayan kadın varmıdır ?

Bizim Ansiklopedimiz :

ADALET: Hür bir cemiyette, hür bir mahkemenin, hür kanunlara dayanarak asılmasına karar verdiği adamla' beraat ettirdiği adamın bir arada temsil ettikleri mefhum.

SANAT: Alınıp satılması yasak olan, hür kafa ile hür bir ruhun işbirliğinden doğan eser.

SANATKÂR: Saray ve konak kapılarında dilenmiyen, bağımsızlığını geçim pazarında mezata çıkarmıyan, güzele, iyiye, doğruya ve ileriye gönül vermiş adam.

PLÂNLI EKONOMİ: Vazifelerin ve rakamların birbiri ardınca gelişi güzel sıralanmasile değil bütün bir milletin elbirliğiyle, ameli ve canlı faaliyetiyle meydana gelen teknige ve teknik kadrolara dayanan istihsal ekonomisidir.

TARİH: Hep birlikte altın aramıya çıkmış milleflerın ve insanların daha ilk adımda başlıyan boğuşmalarının maceralarından ibarettir.

HARP: Milletleri idare ve istismar eden azlıkların mukaddes demagojisi.

ENTERNASYONAL ADALET : 1) Yirminci asra kadar dünya nimetleri üzerindeki arslan payını baş pehlivanların inhisarında tutan yüksek nazariye.

2) Belki 30, uncu asırda, vücuduna lüzum kalmıyacak olan tabir.

EKMEK: Asıl sahiplerinin yiyemedikleri acayib bir meyve.)

ALTIN: Asalet, Levs, Tahakküm, Vurgun ve Nahvet kelimelerinin ilk harflerinden teşekkül etmiş bir hükümranlık·

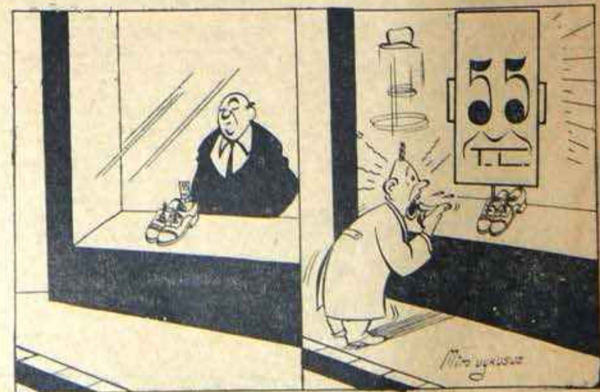
İLİM: Ancak Üniversite tarlalarında yetişen faydalı bir mahsul.

KÖYLÜ: Öküzü ölünce sabana kendini koşan bir yoksul. Bizde bir çok ad taşır... "Velinimet„ efendi vesaire...

ÖLÜM: İnsanlık tarihin son satırı. Atomdan sonra kaos, ondan sonra da tekrar taş devri başlıyacaktır.

ŞEYTAN: İkinci cihan harbini seyrederken sekteyi kâlpten ölen uamuskâr bir dünya vatandaşı,

ADİLOĞLU

Görüş Farkı

Patron Nasıl Görür.; Müşteri Nasıl Görür?..

DİKKAT

Gazetemizin okuyucularımıza bir kolaylık temin etmek, hem yayın işimizi genişletmek maksadiyle yeni bir abonman tarifesi yapmıştır..

Abone bedellerinin, mektupların, yazıların şu adrese gönderilmesini rica ederiz: POSTA KUTUSU: 762 İstanbul

Yeni Abone Ücretleri:

3 Aylık: 1 Lira Altı Aylık 2 Lira, 9 Aylık: 3 Lira Yıllık 4 Liradır.

GÜN

HAFTALIK KÜLTÜR AKTÜALİTE GAZETESİ

KÖYLÜ DÜNYASI:

BUĞDAY İSTİHSALÂTI

Bu sütunlarda arada bir, toprak mahsullerimiz üzerinde gazetemizin temsil ettiği fikir çerçevesi içinde ve tamamile objektif olarak incelemeler yapacağız. Bu gün mevzuumuza buğday ile giriyoruz.

Her iş şubesinin bütün problemlerinin muhassalası ve bütün ekonomi yollarının sonu VERİM meselesidir. İstihsal ekonomisinin unsurlarını teşkil eden emek, sermaye, iş mevzu, teknik ve başlı başına bir sanat olan işletme muhasebesinin bütün organimi verimin artırılması gayesini güder.

Biz insanın maddi ve mânevi emeklerinin mahsulü olan verimi refah, sağlık kültür ve adalete tahvil etmek suretile insan saadetini yaratan bir kuvvet sayıyoruz. Esasen ileri bir işletme sistemi dediğimiz şeyde verimin artırılması yolunda ve toprak üzerinde tatbikına girişilecek olan ilmi bir metoda ve teknik kuvvetlere davanân mücadeledir.

Bu mücadeleyi ziraat ekonomisi ve onu destekleyen diğer ilim ve teknik şubeleri temsil eder,

Bütün bu gayretlerin gayesi de kısaca toprağın verimini arttırmaktan ibarettir. Halbuki köylerimizde toprağın verimini arttırıcı teknik imkânlar yoktur. Bu sebeple toprağın verim nisbeti daima her yerden daha düşüktür. Değerli bir ziraat alimimizin İtalya'dan vaktile getirmiş olduğu Mentani buğdayı İtalya'nın bazı bölgelerinde bire 25 — 28 mahsul verdiği halde işletme sisteminde ki gerilik dolayısile bizde hiç bir zaman bu nisbet bire 12 yi geçmemektedir.

Türkiyede buğday ekilen topraklar bütün ekili arazisinin yüzde 35—38 ini teşkil eder. 1941 yılında bu nisbet yüzde 37 idi.

Son üç yılın buğday ekiliş ve mahsul vaziyeti şöyledir.

yıllar	Buğday ekilen [Hektar]	Alınan mahsul [Ton]
1940	4381420	4067950
1941	4407989	3483981
1942	4369455	2000405

Bu rakamlar da gösteriyor ki, verim nisbeti çok düşüktür 1938-1941 yılları verim vasatisi hektar başına 970 kilodur. Bazı memleketlerde buğdaydan hektar (takriben on dönüm) başına ekilen mahsul miktarı ise şöyledir:

	Kilo
Hollanda	3080
Danimarka'da	2350
İsviçre'de	2850
Almanya'da	2280
İngiltere'de	2180
Fransa'da	1590
Yugoslavya'da	1100
Türpiye'de	970

Memleketimizde verimin Hollandadan üç defa daha az oluşu toprağının fena oluşundan değil, bilgimizin, tekniğimizin, sistemimizin eksik ve gelişi güzel oluşundandır.

Türkiye'de nüfus başına ortalama 193 kilo buğday düştüğünü ayrıca hatırlarız.

RAKKAMLAR — GERÇEKLER

■ Bütün dünyada, Sovyetler Birliği hariç, 1941 yılında 104,130,000 hektar buğday ekilmiş ve Rusyada dahil olmak üzere 145,546,000 ton buğday istihsal olunmuştur.

1941 yılında dünyada dn çok buğday istihsal etmiş memleketler sırayla şnnlardır:

■ Sovyetler birliği 20 milyon, Birleşik Amerika 12 milyon, Kanada 8 milyon, Hindistan 5 milyon, İtalya 3,5 milyon, Türkiye 3,4 milyon ton.

■ 1942 yılında Türkiyede en çok buğday istihsal eden vilâyetlerimiz şunlardır.

Konya 196, Ankara 130, Yoz,-gat 112, Eskişehir 88, Seyhan 83, Niğde 82 bin ton. 1942 yılı buğday istihsali bakımından en verimsiz yıllardandır.

■ 1941 yılında ise Konya 414, Ankara 2?6, Sivas 153, Yozgat 134, Urfa 121, Afyon 120, Denizli 117 bin ton buğday istihsal etmişlerdi.

■ Bütün Türkiye buğday istihsalatının 1941 yılında takriben yüzde 12 sini Konya, yüzde 6 sını da Ankara vilâyetleri elde etmiştir.

AĞIT

I

Nihayet bir derde düçar olduk
Derdimiz, dağlardan yücedir
Devası bnlunmaz, tarifi müşkül dedik,
Bir ağıt yakmak dilelik.
[illegible] sual edilmeden,
Canına kıyılan İnsanoğluna.

İşte gene geldi baharın - yazı,
Lâkin çobanaldatanlar, tarla kuşları
Destur alıp yenibaştan öter m - ola?
Açmaz badem çiçekleri,
Namı büyük, şanı büyük şu dağlar
Kahrından yarılıp, yıkılır, göçer m - ola?

Gökyüzünü karartmaz mı acaba
Yetimlerin ve dulların tasası?
Kardeşim, ne zaman dolacak söyle,
İnsanoğlunun çilesi.
Ne zaman herkes alacak nasıbini hürriyetten?
Ne zaman pervasız söyleyecek şarkısını
— Maraş bağlarında salkım salkım üzüm var,
Ey gözü kanlı zalim: sana bir çift sözüm var:
Şahan gibi hür geldik, hür gideriz bu dünyadan.
Hürriyet'den geçmeyiz, keçsek bile yârdan. —

II

İki şahan geliyor karşıdan - beri
Birin kan tutmuş, biri yaralı.
Gayri pervaz eylemişler yangın yerinden.
Lisan-ı hâl ile söylerler bize:
Memleketlerine giren yabancıların
Hürriyeti nasıl kurşuna dizdiklerini,
Nasıl dövüşüldüğünü şehir, şehir, sokak sokak,
Ne kadar kan döküldüğünü.
Hürriyet sever delikanlıların
Yaşamak için nasıl öldüğünü.

İki şahan geliyor yavaştan yavaş.
Yüreğim kan ağlıyor içerim ateş,
Düşünürüm: delikanlılık nasıl gitmiş sıladan,
Karanlığa karşı nasıl dövüşülmüş?
Ama şimdi kimisi elsiz ayaksız dönmüş,
Orada kamış kimisi, gayrı yaşamaz
Karlar yağsa arkasına, üşümez
Oy anam, oy garip anam
Derdimiz âlem derdidir
Dağlar taşımaz.

Atilâ İLHAN

Hayatın İçinden

İKİZLER

ADİLOĞLU

— Ey güvercin bakışlı güzel çocuk: Ceyran dağlarında otlattığın keçilerini mi kaybettin! Niye ağlayıp duruyorsun öyle!..

— Biz ikiz kardeşdik.. el ele verir gezerdik, her ayak basdığımız yer taptaze çimenlik olurdu. Gönlümüz yıldızlar kadar rahat, gökler kadar genişti.. şimdi görüyorsun: İşte bak ne hale geldim..

— Peki, kardeşine ne oldu ki..

— Onu bir gün, kolundan tutup zorla benden ayırdılar.

— Buna sebep ne idi.. Bu zorbalığı kim yaptı?.

— Biliyorsun ki, benim adıma Ceyran dağlarında "İlim„ derlerdi, kardeşimin adı da "Hüriyet„ di..

— Çok iyi hatırlıyorum, siz o zamanlar daha küçücükdünüz, sizin bir çok dayılarınız, akrabalarınız vardı. Galiba bir de Volter adında bir amucanız olacak..

— Onu çoktan kaybettik.. Bizi bir zamanlar Emil Zola dayımız büyüttü.. Sonra bir gün Bethove'nin memleketinde dolaşırken kolları işaretli, belleri tabancalı şahıslar bizi tevkif ettiler. Ni[illegible]larca zindanlarda kapalı tuttular.. Bir gün bana, artık eziyetli günler bitti serbestsin dediler..

— Peki ya kardeşin..!

— Tevkif edildikten sonra onu bir daha göremedim.. zindan çıkar çıkmaz aradım, soruşturdum.. Bir gün ihtiyar bir adamdan; "kardeşin, belki kurtulup Türkiye ye kaçmıştır„ dedi..

— Demek sen, onun için burada bulunuyorsun.. geleli çok oldu mu?

— Onbeş gün kadar..

— Peki, kardeşini nerelerde soruşturdun.. sana ne dediler.?

— Geldiğim gündenberi belki rastlarım diye bu kapıdan ayrılmıyorum.

— Niçin hep bu kapıda bekleyip duruyorsun, başka yerlerde de soruşdursana..

— Biliyorsunuz ki, biz daima ünüversite bahçelerinde oynardık.. Emil Zola dayımız tenbih eder, sakın buradan ayrılmayın derdi. Bilmez misin Volter amuca bir gün ne kadar kızmıştı kardeşime.. beni bırakıp yalnızca Versaya gitti diye..

— Belki içeridedir, hiç gidip rektörden sormadın mı?

— Sormaz olur muyum..

— Peki, ya ne cevap verdiler.?

— Biraz sertçe konuştular.. Bu isimde kimseyi tanımıyoruz dediler. Ben, nasıl olur bizi her yerde tanırlar, diye israr edince, oradakilerin hepsi birbirlerine tuhaf tuhaf bakışmaya başladılar.. Ben neredeyse ağlayacaktım m..

— Ya sonra ne oldu..

— Rektör hızla ayağa kalktı, yüzüme dik dik bakarak mânasını iyice anlayamadığım bir şeyler söyledi..

— Neydi o söylediği.. hatırlamıyor musun?

— Galiba şöyle dedi: "Sen yabancı bir ideolojiye benziyorsun.. çıkar pasaportunu göreyim, yoksa şimdi seni polise teslim ederim„..

* * *

Zavallı çocuğun hali pek perişandı.. nemli gözlerini oğuştura oğuştura yüzüme bakıyor, benden bir cevap bekliyordu, kendisini teselli ettim. Kardeşin her halde Türkiyededir. Biz de onu çoktan beri arayıp duruyoruz. Hükûmete de haber verelim, her halde az zamanda rastlaşır ve birbirinize kavuşursunuz, dedim.

Çocuğun güvercin bakışlarında sevimli pırıltılar belirdi. Yanından ayrılırken dudaklarına bir ümit tebessümü yayılmıştı..

İŞÇİ DÜNYASI:

GREV YASAĞI

Grev, hukuki bakımdan, işçilerin kendi aralarında ve kendi menfaatlerine uygun bir şekilde işi terk etmek hakkına denilir. Bu hakları kullandıklarından dolayı işçiler kanunen suçlu sayılamazlar. Bütün demokrat milletlerin iş kanunlarile. ceza kanunlarında ancak yağma ve tahrip gibi hareketler yasak edilmiş ve cezalandırılmıştır.

Grev, insan emeğinin istismardan korunmasını temin eden bir müdafaa vasıtası olduğu için kanunlar bu hakkın kullanılmasını serbest bırakmışlardır. Halbuki 1936 yılından beri yürürlükte olan 3008 numaralı İş Kanunumuzla grev yasak edilmiş, Türk işçilerine bu hakkın kullanılması yasak edilmiştir.

İş Kanununun 72,73,75 inci maddelerile 127-131 inci maddeleri nelerin grev sayıldığını ve grevcilere verilecek cezaları tayin etmektedir.

Kanuna göre şu hareketler grev sayılır;

1) 50 kişiden az işçi hullanılan yerlerde 10 işçinin,

2) 50-500 işçi kullanılan yerlerde beşte birinin,

3) 500 den yukarı işçi çalıştırılan yerlerde ise en az 100 işçinin hep birlikte ve birdenbire işi bırakmaları,

4) Yukarda yazılı nisaba uymasa bile işi ehemmiyetli surette atalete uğratacak olursa en az üç işçinin birlikte işi terketmeleri,

5) Ayni şartlar altında fakat başka bir yerdeki toplu iş ihtilâfını desteklemek maksadile yapılan işi terk etme hareketi.

Müstahdemlerin bu şartlara uyan hareketlerini de kanun grev saymıştır.

Cezalar:

1) Yukarda gösterilen 1, 2, 3 üncü fıkralarda yazılı grevcilerden her birine 10-100 lira ceza kesilir.

2) Grevciler devlet müesseseleri işçileri ise para cezasına 1-6 aylık hafif hapis cezası da eklenir.

3) Eğer grev amme müesseseleri idare ve kararları üzerine tesir ve tazyık maksadiyle yapılırsa grevcilere 2 aydan iki seneye kadar hapis cezası verilir.

Kanun daha buna mümasil bir takım cezayı artıcı sebepleri tayin etmiştir.

Bu kanun, başta söylediğimiz gibi Türk işçisinin bazı hürriyet ve haklarını tamâmile kaldırmış, bazılarını da kayıt altına aldırmıştır. 1936 dan önce Türkiye'de de başka memleketlerde olduğu gibi işçilere grev hakkı tanınmıştı. Türkiyede Balya maden işçilerinin 17 gün süren grevi grevler tarihi bakımından sonuncuyu teşkil etmektedir.

İş Kanunumuzun da, değiştirilmesi ve demokratlaştırılması icab eden kanunlar arasında yer alması lâzımdır.

* * *

Demokrat Terbiye

Lütfiye GÜÇLÜ

Çok eski, üzerinde çok konuşulmuş bir konu; kitaplarda yer almış, terbiye ve usul derslerinde hararetle anlatılan, Millî Eğitim Bakanlığınca her fırsatta teyit ve tekit edilen ideal terbiye prensipleri.. Henüz tenkit ve tedrip sistemi karşısında "güzel fakat tatbiki mümkün olmıyan hayali bir şey..„ diye telâkki edilmektedir. Dış hayatta da dört başı mamur, refah ve saadet içindeki demokratik insan hayatının bir "hayali mühal„ telâkki edildiği gibi....

Her çocuk evinde başka türlü muamele görürmüş.. Evde ana, baba kavgasını dinliyen, sarhoş babasından veya sinirli annesinden dayak yemeğe alışmış bir çocuğa siz okulda "yavrum, çocuğum „la hitap ederseniz hal çalışmamakla kalmaz, üstelik başınıza çıkarmış....

Eğer bir kısım vatandaşlarımız çocuklarını dövecek ve kendi aile hayatlarile yavrularına bilfiil kötü örnek alacak psikolojik ve sosyal durumda iseler ve biz henüz meseleyi kökünden halletmiye muktedir değilsek, yapacağımız iş okulda ayni yanlış, ayni fena metodu mu tatbik etmektir? Evinde dayak yiyen çocuğu bir de biz okulda mı insani muameleden mahrum edelim?

Neden, niçin? Otorite namına mı? "bizim zavallı otoritemiz„.. Cemiyete korkak, şahsiyetsiz, fırsatçı, riyakâr, dalkavuk, mütereddi, kuvvete tapan fertler yetiştiren otoritemiz..

Şüphesiz bu, en kısa ve en az yorucu bir yoldur. Çocuk küçüktür, zayıftır, yetkisizdir. Öğretmenin çatılan kaşları, sesinin tonu onu derhal sindirmiye, riyakâr bir itaate sevketmiye kâfidir. Fakat o kadar... Baskının ve korkunun bir an üzerinden kalkması ona hemen okul adap ve muaşeretini unutturur... ve ortaya en başa çıkılmaz, islah edilemez bir çocuk çıkar..

Çocuk niçin okuduğunu, neden kırık veya yüksek not aldığını, neden beğenildiğini veya tenkid edildiğini, nerede, nasıl hareket etmek icabettiğini bilmelidir... Ancak çocuk bu hale getirildikten sonradır ki kendi kendini terbiye, hür terbiye bir hayal olmaktan çıkar. Bu, tahakkuku ve tatbiki güç bir şey de değildir, yalnız çocuğun insan yavrusu olduğunu unutmıyarak uzun bir sabırla, onun hassas cephelerini tahrik ede ede, sevgi ve şefkatimizi cömertçe vere vere izzetinefis sahibi istediğimiz manada itaatlı ve çalışkan çocuklar yetiştirebiliriz..

Yaşama şartları pek çok çocuklar için-her sınıf için bir başka bakımdan-dayanılmıyacak kadar acı ve gayri müsaitken bir de biz, onların betbahtlıklarını arttırmıyalım. Onların şahsiyetlerini ezmiyelim. Yarım milletimizin mukadderatını ellerine teslim edeceğimiz çocuklara hür ve şerefli, inanç sahibi birer insan olmak gururunu verelim..

Esasen çocuklarımızın kaçta kaçı okul sıralarında oturabiliyor?

GÜN
Müessis ve Başmuharriri: Esat Adil Müstecaplıoğlu — İmtiyaz Sahibi ve Neşriyat Müdürü: Hasan Tanrıkut.
İdare Yeri: Cağaloğlu yokuşu, Narlıbahçe sokağı No: 9 Kat: 3 — İstanbul
Abone Şartları: Yıllığı: 4, Altı aylığı: 2, Üç aylığı 1 Liradır
İlân Şartları: Birinci sayfa başlık 8 Lira, Dördüncü sayfa başlık 6 Lira, Diğer sayfaların santimi 50 Kuruş
Dizgi: YARATIŞ Mürettiphanesi, Baskı TAN Matbaası